

WAGNERIANA CATALANA N° 25 ANY 2006

TEMA 6: CANTANTS, INTÈRPRETS, DIRECTORS...

TÍTOL: **BIRGIT NILSSON I BAYREUTH. MEMÒRIES DE BIRGIT NILSSON. Tercera part**

AUTOR: *Birgit Nilsson*

Amb aquest article donem per acabada la transcripció dels records de Birgit Nilsson, extreta del capítol dedicat a Bayreuth de les seves Memòries i que hem publicat en els dos números precedents d'aquesta Revista

Isolda és el gran somni de totes les sopranos dramàtiques i potser també de totes les altres. Quan vaig saber que Wieland preparava una altra producció de **Tristany** a Bayreuth per 1962, vaig pensar: "...o ara o mai; alguna vegada hauré de treballar amb Wieland un paper del principi a la fi". Però aviat vaig saber que ell volia una **Isolda** virginal, algú que no l'hagués cantada mai. Wieland havia intentat que dues mezzo sopranos n'estudiessin el paper, però, finalment, va decidir donar-lo a una soprano, de la qual es comentava que en devia estar molt enamorat per trobar-li la veu bonica... L'amor no tan sols fa el cec, de vegades també fa el sord. No vaig trobar cap raó perquè Wieland no m'oferís immediatament la **Isolda**. Pot ser que jo no fos el seu tipus, malgrat la seva genuflexió de deu anys enrere. O potser havia tingut massa èxits en les produccions de Wolfgang. Possiblement també hi influïa que, amb les meves 87 Isoldes, no m'adaptaria a noves idees.

Feia poc que havia obtingut grans èxits amb la **Isolda** al Metropolitan. No ho sé. Tal vegada Karl Bohm, que dirigia el

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com). info@associaciowagneriana.com

Tristany, li havia posat certes condicions... en qualsevol cas, súbitament, quan jo ja havia perdut tota esperança, vaig obtenir l'oferta. Em vaig empassar l'orgull i, en haver reflexionat mig segon, vaig contestar "Sí". Ara es poden preguntar el perquè estava tan decidida a passar de nou tot l'estiu a Bayreuth, renunciant a unes vacances que tant necessitava. Segur que no eren els diners el que tant em seduïa! El temps d'assajos no es pagava i el cachet només era la dècima part del que pagaven els teatres alemanys, però malgrat tot, sentia que el treball amb Wieland m'ajudaria al desenvolupament artístic que necessitava i que, de ben segur, cap altre regidor podria donar-me.

En els nostres primers assajos vaig trobar un Wieland molt reservat. Ja el coneixia en aquesta situació, però aquest cop semblava com si ens trobéssim per primera vegada: realment, estava preparat per a llançar-se a l'atac. Vestia d'esport, el cabell blanquinós i uns ulls blaus humits, que eren inexpressius quan et miraven. En el seu fons, però, s'hi notava com treballava d'intensament. Les seves mans eren expressives i de bella forma, amb els dits llargs i les ungles mossegades. Tenia una boca suau i sensible, i les dents boniques. Moltes vegades, quan reia, ho feia més aviat per nervis, per malícia o per compromís.

L'expressió, més que en els ulls, la tenia en les espatlles, que es movien amunt i avall. El seu temperament podia ser el d'un volcà, i en preparava els espetecs amb un xiulet suau, semblant al d'una tetera que és a punt de bullir. La mare, Winifred Wagner, explicava que al llarg del temps, molts esmorzars havien aterrat a la catifa.

"Sr. Wagner" – vaig gosar dir-li – "he cantat la **Isolda** 87 vegades i...". "No cal que m'ho digui –em va interrompre –ho sé de sobres". "Deixi'm seguir: –vaig dir, elevat la veu– tal com li he dit, he cantat la **Isolda** 87 vegades, però des d'ara vull oblidar totes les meves anteriors interpretacions i començar de nou amb vostè, des de l'inici". "Molt bé" em digué, però vaig copsar que no em creia del

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com). info@associaciowagneriana.com

tot. Vam començar l'assaig. Al cap d'una hora, Wieland s'adonà que jo em prenia seriosament el que li havia dit. El seu rostre s'il·luminà considerablement i vaig veure que el treball conjunt li proporcionava tanta alegria com a mi. Tot semblava funcionar.

De jove, Wieland havia estudiat pintura i arquitectura, i era un bon pintor. Aquesta qualitat, unida a una gairebé inquietant capacitat d'observació, feia possible que descobrís la personalitat dels seus actors i donava una forma individual als papers, gairebé com un modista que adapta el vestit al cos. La majoria de regidors amb qui jo havia treballat, tenien ja la interpretació del personatge estructurada molt abans de conèixer l'artista. En altres paraules, el vestit ja estava ajustat i a l'artista no li quedava altra solució que ficar-s'hi a dins, i si alguna part del cos no s'hi adaptava, calia amputar-la. Déu dels cels! Wieland, amb gestos insinuants, era capaç de fer que apareguessin clarament els diferents caràcters. Els complicats problemes psicològics que apareixien, els solucionava amb imitacions poc respectuoses, que tots acceptàvem amb bon humor.

Les tres hores d'assaig passaven en un no res. El propi Wieland estava d'allò més content, i jo esperava, anhelosa, l'assaig del dia següent. Després de sis dies vaig tenir el paper clar: davant els meus ulls, una nova **Isolda** eixia a la llum del dia. Sempre m'ha agradat el primer acte. Té tanta profunditat, tantes possibilitats expressives... El meu primer regidor del **Tristany** fou l'anterior Cap de l'Òpera de Munich, Rudolph Hartmann, que realitzà l'òpera a Estocolm. Ell afirmava que el primer acte era només odi, un odi que havia deixat petja. Jo, en canvi, tenia el sentiment que **Isolda** tenia més colors en la seva paleta, no només blanc i negre, però no sabia com descobrir correctament la resta de matisos.

Quan s'actua en altres països, en escenes estrangeres, malauradament no sovinteja el cas d'obtenir indicacions personals dels regidors. Potser és cosa de la manca de temps. Per part meua,

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com). info@associaciowagneriana.com

penso que al darrere s'hi oculta la regla no promulgada per escrit, que diu: "No ha de tocar-se una prima donna!". Quina llàstima!

Abans havia encarnat sempre, sobretot en el primer acte, una **Isolda** plena d'odi i de venjança, la qual cosa influïa en la meva actuació i en els meus moviments. Ara el paper assolía noves dimensions: a part d'una gairebé salvatge animalitat en els moments de màxima excitació, l'enyorament envaeix **Isolda**, sobretot en el seu diàleg ambigu amb **Tristany**, on la seva boca parla d'humiliació i de revenja, però el seu cor parla un altre llenguatge completament diferent, i això cal expressar-ho amb la veu, el gest i l'expressió. En tota la seva persona s'hi ha de veure escrit: "T'estimo... t'estimo... t'estimo...!" Això demanà un canvi absolut, i es va parlar de la nova **Isolda** de la Nilsson. El mateix Wieland va descriure les seves Isoldes a Bayreuth així: "Martha Modl fou la tràgica **Isolda**, aclaparada pel destí. Astrid Varnay, la **Isolda** de la venjança, i Birgit Nilsson, la **Isolda** enamorada".

Ara ha arribat el moment d'un breu resum de **Tristany i Isolda: Isolda**, una princesa jove, descobreix un dia un vaixell davant la costa d'Irlanda. A bord s'hi troba, vora la seva espasa, un cavaller ferit. Ella fa que s'atansin a la costa i li guareix les ferides, amb remeis màgics apresos de la seva mare. Tot d'una, **Isolda** reconeix en el ferit el cavaller **Tristany**, que en la lluita havia mort el seu promès Morold. Fora de si, alça l'espasa per matar **Tristany**. En aquell moment, ell obre els ulls i se la mira. El miracle de l'amor fereix com un llamp **Isolda**, que deixa caure l'espasa. Segueix tenint cura de l'assassí del seu promès, fins que ell pugui tornar a casa amb el seu vell parent, el **Rei Marke** de Cornualles. El rei ha sentit parlar de la bella **Isolda**, l'hereva de la Corona Irlandesa i ordena **Tristany** que navegui cap a Irlanda i acompanyi **Isolda** a Cornualles, com a futura esposa del rei. Fins aquí els antecedents de la història.

Quan s'alça el teló en el primer acte, **Isolda** es troba a bord del vaixell que la condueix fins al castell del **Rei Marke** de Cornualles. Es

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com). info@associaciowagneriana.com

desperta lentament de l'estat de xoc i reconeix on la porta el viatge. Llavors, cau en la desesperació i llança la seva maledicció contra **Tristany**: "Maleït siga el traïdor! Maleïda la seva testa! Venjança! Mort! Mort per a tots dos". Acte seguit ordena **Branguena** que vagi a cercar **Tristany**. Llavors, s'inicia un diàleg ambigu, en el qual ambdós intenten ocultar llur amor... **Isolda** per orgull, **Tristany** pel seu sentiment del deure envers el **Rei Marke**. Davant la impossible solució, desesperada, **Isolda** ordena **Branguena** que prepari, com li diu a **Tristany**, una beguda de reconciliació. Abans de la visita de **Tristany**, **Isolda** informa **Branguena** del seu pla: Haurà de mesclar una metzina amb la beguda. **Tristany** fa saber a **Isolda**, per mitjà de velades paraules, que sap el que li espera, però es pren el beuratge. Abans d'acabar-se'l, **Isolda** li arrabassa el got i es beu la resta, esperant morir.

Però **Branguena** ha descobert que **Isolda** estima **Tristany**, i no pot, doncs, obeir-la. Desitja que els sentiments d'**Isolda** siguin correspostos i, en lloc de la barreja mortal, ha preparat un filtre amorós. Quan **Tristany** i **Isolda** desperten de l'abraçada mortal i comproven que segueixen amb vida, entonen un joïós duet amorós. Veus dels mariners anuncien l'arribada a Cornualles, on espera el **Rei Marke**. **Branguena** separa **Isolda** dels braços de **Tristany** i li comunica que s'han begut un filtre amorós. **Isolda**, gairebé inconscient, cau als braços de **Branguena** i, contra la seva voluntat, és conduïda vers el seu futur espòs, el **Rei Marke**. El segon acte consta, en la seva majoria, d'una embriagadora escena d'amor i del llarg i meravellós duet entre **Tristany** i **Isolda**, la qual, mentrestant, ha esdevingut l'esposa del rei; és el punt àlgid de l'acte. La parella d'enamorats espera la foscor de cada nit, que protegeix els seus encontres. **Isolda** no escolta l'advertiment de **Branguena**, que li diu que **Melot** s'ha agradat d'ella, i que per tant, espia els amants. **Isolda** reprèn la serventa, dient-li que **Melot** és el millor amic de **Tristany** i desitja el seu benestar més que la mateixa

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080

[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com). info@associaciowagneriana.com

Branguena... però arriba la nit en què **Melot** i el rei diuen que se'n van de cacera, però que en realitat retornen i, malgrat la vigilància de **Branguena**, sorprenden la parella. Després del llarg i melangiós monòleg del rei, comença una lluita i **Tristany**, ple de sentiments de culpa, es llança contra l'espasa de **Melot**. El tercer acte s'esdevé al castell de **Tristany** a la Bretanya, on han portat el ferit. Extenuat i moribund, delirant, somnia nit i dia en **Isolda**, i li sembla veure com s'acosta el vaixell que la porta. El seu fidel escuder **Kurvenal** munta la guàrdia i vigila el mar. Finalment, apareix a l'horitzó un vaixell, el vaixell d'**Isolda**. **Tristany**, amb les seves darreres forces, camina insegur vers **Isolda** i mor als seus braços. Llavors, apareix un altre vaixell amb el **Rei Marke** a bord. **Kurvenal** es prepara per a la lluita. Abans que Marke pugui aclarir que arriba en so de pau, **Kurvenal** mata **Melot**, i en la lluita amb la tripulació cau igualment mort. El **Rei Marke** havia estat informat per **Branguena** del canvi realitzat en la beguda i, immediatament, havia empès el camí cap a **Tristany i Isolda** per a perdonar-los. Massa tard, però jo havia cantat amb molts –exactament 33- magnífics directors del **Tristany**, però goso dir que ningú es pot comparar a la interpretació de Karl Bohm. Del principi a la fi era una absoluta declaració d'amor. Durant aquestes representacions del **Tristany**, Bohm passava una dura etapa en la seva vida privada. La seva esposa Thea, que era el seu gran suport, s'havia de sotmetre a una seriosa operació de resultat poc segur. Durant la direcció, se'l podia veure sovint eixugant-se les llàgrimes i era clar que el seu estat repercutia en la seva interpretació. Amb contentament de tots, Thea Bohm recuperà la salut i durant els set estius en què es féu **Tristany** a Bayreuth, ella sempre hi va ser present.

Wolfgang Windgassen va ser de nou un magnífic **Tristany**, potser encara més madur que abans. Kerstin Meyer cantà una meravellosa **Branguena**, una creïble abnegada serventa. Wieland solia dir que

era difícil trobar una **Branguena** ideal, car li calia ocupar una posició subordinada. La majoria preferien tocar com a primer violí.

Josef Greindl realitzà amb grandesa i dignitat un commovedor **Rei Marke**. Eberhard Waechter encarnà un jove **Kurvenal**. Nils Moller va donar un fort perfil a **Melot**, Gerhard Stolze com **Pastor** Ieorg Paskuda com **Mariner** van demostrar novament que no hi ha papers petits, i a un jove tenor, Hans Hanno Daum, se li va encomanar el **Timoner**.

El genial art luminotècnic de Wieland va fer gairebé inútils els decorats. A part d'un soberbi símbol fà·lic, l'escena era buida. La seva extraordinària capacitat per a crear una atmosfera amb projeccions, colors lluminosos, que enfortien les melodies romàntico-dramàtiques de la música de Wagner, mai no s'havia trobat fins aleshores. Estic contenta i agraïda per haver pogut formar part d'un dels fantàstics esdeveniments operístics, del qual el mateix Wieland deia que havia arribat al més a prop possible del seu ideal.

La festa de la première després del **Tristany** va començar inusualment més tard. El públic ens va retenir fins que els llums de la sala es van apagar, i després, a la sortida, ens trobàrem amb la barrera de les peticions d'autògrafs. Un laboriós però agradable fenòmen. Em vaig asseure entre Karl Bohm i l'alcalde, Hans Wild. Ens trobàvem encara immersos en el prodi-giós esdeveniment.

Karl Bohm estava de més bon humor – Déu bé sap que no era sempre el cas- i, en un atac d'exagerada admiració, es girà cap a mi i digué: "Birgit, quan deixis de cantar jo també deixaré de dirigir". Al batlle li fou difícil superar aquest compliment inaudit. Va romandre en silenci un moment, i després va dir: "Sra. Nilsson, desitgem que vostè sigui enterrada aquí, a Bayreuth".

Wieland havia aconseguit una gran victòria artística amb el **Tristany**, o sigui que ja vaig ser contractada per a la **Brunhilda** de *L'Anell dels Nibelungs*, que volia muntar en escena l'any 1965. A part d'aquest "Anell" de 1965, fins al 1970 vaig cantar cada any la **Isolda**.

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com). info@associaciowagneriana.com

Wieland va fer també el 1965 una nova producció de l'*Elektra* a Viena, amb Karl Bohm de director. Leonie Rysanek cantà Chlysothemis i Regina Resnik la Klytemnestra, ambdues inigualables en llurs papers. Aquest també fou un gran èxit per a tots els participants. Recordo que Wieland creia que la meva **Isolda** feia la competència a la meva Elektra. En una interview va dir: "La Nilsson va ser famosa abans de ser grandiosa". Segur que en això tenia raó... però, en aquest cas, el culpable era ell, ja que després de la seva genuflexió em va mantenir tant de temps distant.

Però tornem a Bayreuth i a *L'Anell* de 1965. Wieland tornà a escollir un conjunt extraordinari. Després del seu fantàstic èxit amb el **Tristany**, Karl Bohm va tornar a ser escollit per a *L'Anell*. Bohm, que era conegut a tot el món en primer lloc per les seves interpretacions de Strauss i Mozart, de ben segur que va sorprendre a molts en tenir Wagner tan ferm al puny. Aquest no va ser un *Anell* Knappertsbusch amb llargs i ampul·losos tempi i espectaculars fortissimi. Els tempi de Bohm eren més ràpids i, comparat amb Knappertsbusch, el so de la seva orquestra era transparent, lluminós i clar.

Tant **Tristany** com *L'Anell* van ser enregistrats en directe. Leonie Rysanek i James King foren perfectes en la dissortada parella dels Welses. Van ser bons amics i bons col·legues. El primer acte crepità d'erotisme i el teló caigué precisament en el darrer moment, just per a no deixar veure la suggestiva interpretació de l'adulteri de **Sieglinde**. Érem al 1965, i els regidors van deixar un ample espai de vol a la imaginació del públic.

El baix finès Matti Talvela fou un majestuós **Fasolt** i un poderós **Hunding**. Ursula Boese cantà la **Fricka**. El **Hagen** de Josef Greindl era difícil de superar, i també va suplir Geoge London com el **Vianant** al *Siegfried*. Kerstin Meyer va cantar **Waltraute** i una **Filla del Rihn**. Gustav Neidlinger fou un inigualable i inoblidable Alberich. Erwin Wohfort el millor **Mime** de totes les èpoques. **Gutrune** i **Gunther** també van ser interpretats per estrelles: Ludmila

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com). info@associaciowagneriana.com

Dvorakova i Thomas Stewart. Theo Adam va ser un profund **Wotan**, sense *pathos*.

Wieland va aprofitar les possibilitats d'Adam, per exemple el seu aspecte juvenívol i moviments esportius. Fou un **Wotan** interessant i diferent del que s'acostuma a veure. **Brunhilda** fou, al principi, una lluitadora jove i audaç i, durant els seus "Hojotoho", **Wotan** corria per l'escena anunciant, arrogant, que ella el deixaria sol davant l'arribada de la furiosa i ofesa **Fricka**, esposa de **Wotan**. Wieland volia fer destacar les diferents fases per on passa **Brunhilda** a *L'Anell*. Quan, a **Siegfried**, **Brunhilda** es desperta, és encara la filla del déu, però, quan es troba davant **Siegfried**, els seus instints maternals es desperten. Ella posseeix més saviesa que no pas ell i el vol protegir; ell és el fill de la parella **Sigmund** i **Sieglinde**, nebot, doncs, de **Brunhilda**. Aviat, però, uns altres sentiments desperten: apareix l'amor. L'òpera acaba amb un titànic, però increïblement exquisit duet d'amor, el qual **Brunhilda** ha de coronar amb un llarg i ampli do agut en el més difícil dels tons, el de do major.

Al començament del primer acte de *El Capvespre dels Déus* és encara la dona enamorada. En acomiadar-se, quan **Siegfried** se'n va cap a noves aventures, ell li regala l'anell. **Brunhilda**, en compensació, li dóna el seu cavall **Grane**. Aviat, però, **Brunhilda** es troba davant el més vil dels enganys per part del seu heroi. **Siegfried**, gràcies al filtre encantat de Hagen, ha oblidat la seva vida interior, amb la qual cosa **Brunhilda** li desapareix del pensament; així doncs, es casa amb una altra dona: **Gutrune**. La **Brunhilda** enganyada esdevé una dona àvida de venjança, i, en un complot contra **Siegfried**, revela que només és possible ferir-lo per l'esquena. **Siegfried** cau sota la llança de **Hagen**, i aviat apareix **Brunhilda** vora el **Siegfried** mort. Ella ordena aixecar una pira; serà la que incendiarà el Walhalla. Amb **Grane**, el seu fidel cavall, **Brunhilda** segueix el seu heroi, i ambdós seran engolits per les

flames, que destruïran el Walhalla. Apareix l'esperança d'un món millor.

Durant un assaig de *El Capvespre dels Déus*, Bohm cridà vers l'escenari on jo em trobava amb Wieland: "Fa catorze anys que no escoltava una **Brunnhilda** com aquesta". Vaig ser prou agosarada per preguntar-li quina era la que havia escoltat feia catorze anys. Evidentment, la pregunta no li va agradar, car no vaig rebre resposta. Naturalment, a Wieland no li era possible dedicar el mateix temps a cada un dels cantants, els quals s'esperaven suficientment madurs per representar *L'Anell*. "Però, ell deia -el que no farem aquest any ho solucionarem l'any vinent". La première fou un èxit, i la premsa parlà d'un *Anell* que hauria de fer història. Wolfgang Windgassen va cantar el seu 100 **Siegfried** jove, amb una veu tan fresca com ho havia fet en el seu primer. Després de la première de **Siegfried** vaig rebre el següent telegrama de Wieland: "Estimada Birgit, ahir a la nit vostè se superà a si mateixa. Li estic molt agraït i l'admiro profundament. Seu, Wieland Wagner".

Dissortadament, l'any següent Wieland no pogué fer el seu extraordinari treball a *L'Anell*. El 17 de juny de 1966 va ser ingressat a l'hospital. L'havia atacat una malaltia poc clara, a la qual ell treia importància. Peter Lehmann, avui intendent a Hannover, era, des de 1960, assistent de direcció d'escena a Bayreuth. Va tenir el deure d'assolir el mateix alt nivell de l'any anterior, seguint les instruccions de Wieland. No fou cosa fàcil!. De l'hospital estant, Wieland no deixava anar els fils de la seva mà. Diàriament tenia contacte sobretot amb Peter Lehmann, però també amb la Direcció i el personal del Teatre. Se li enregistraven cintes de tots els assaigs i Wieland prenia part en tot allò que depenia d'ell. Peter Lehmann en feu una sorprenent substitució en aquella difícil situació. A més, era tranquil i amable; mai no es deixava influenciar per les intrigues a què es veia sotmès. Uns quants anys més tard, vaig cantar una **Brunnhilda** a Chicago, d'un *Anell* amb muntatge escènic seu. També Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com). info@associaciowagneriana.com

escenificà un *Lohengrin* al Metropolitan, un treball que originàriament havia estat encomanat a Wieland.

En *L'Anell* de Wieland, com era habitual, no hi havia decorats. L'escena constava d'una plataforma inclinada i d'un horitzó blau. Tota la resta es feia a base de llums, colors i projeccions. Quan el seu geni tocava alguna cosa, succeïen miracles. Recordo molt bé un cas en el primer muntatge escènic de *L'Or del Rhin* de Wieland, als anys 50. Quan s'alçà el teló, el públic s'espantà i es va fer enrera en els seients. L'escena semblava plena d'aigua, era com si en un moment els poguessin arribar les onades. Fantàstic!

Wieland Wagner estimava el cuir. Els cantants portàvem vestits de cuir, si més no en les seves darreres produccions. **Isolda** tenia tres vestits de cuir, un de negre en el primer acte, un de rosa en el segon i un de groc en el tercer. **Brunhilda** també portava vestits de cuir, des del negre al blau cel i al blanc. A Bayreuth hi pot fer una calor insuportable, i durant els actes, llargs i cansats, la suor et rajava a dojo per l'esquena. Vaig intentar persuadir Wieland que provés d'usar un material més lleuger, que ho passàvem realment malament, però no ho vaig aconseguir. Per la première de *L'Anell* de 1966 li vaig enviar una corbata de cuir a l'hospital, per a recordar-li el que estàvem passant, entaforats en els nostres vestits. Va entendre la indirecta i va contestar amb una graciosa resposta. L'única vegada que vaig trobar els 30 graus de calor realment frescos va ser en retornar d'una actuació a Verona, el 1969. Havia cantat la Turandot amb un vestit de plàstic blanc, recobert de puntes. Allà regnaven els 40 graus a l'ombra!. Quan els meus col·legues de Bayreuth es queixaven, esbufegant, jo, comparat amb la prova d'Itàlia trobava el lloc d'allò més agradable. Alemanya s'havia desenvolupat amb una rapidesa increïble. Les ferides de les ciutats i dels pobles, destruïts per la guerra, s'havien guarit en un temps record. També Bayreuth s'havia recuperat, i era fàcil trobar-hi allotjament, tant en hotels com en cases particulars, malgrat que els seus habitants continuaven

posseïts per l'afany de lucre petit burgès. Un estiu, vaig encarregar a una agència un allotjament privat per a la meva estada de dos mesos a Bayreuth. Vaig trobar un bungalou fora de la ciutat, situat prop del bosc on passejaven els cérvols. Quan s'apropava la fi dels Festivals vaig buscar el propietari, un vell senyor, per a posar en clar la part econòmica. Ell opinava que jo havia llogat la casa no per dos mesos, sinó per tres, o sigui fins al 20 de setembre. Li vaig comunicar que això era impossible, perquè, per una banda, els Festivals ja s'haurien acabat, i per l'altra, jo havia de ser a Buenos Aires el primer de setembre. Es va negar a reconèixer-ho, insistint que jo havia de pagar un mes més de lloguer, a la qual cosa, naturalment, no vaig estar d'acord. Davant del fet, em va posar una demanda. Vaig entrar en contacte amb l'agència immobiliària per a demostrar que el lloguer era per dos mesos. Sembla ser, però, que allà opinaven que els cantants anaven i venien mentre el bungalou es trobés lliure per llogar. Així doncs, van dir que la verificació no era possible. Finalment vaig haver d'adreçar-me a un advocat per a liquidar l'assumpte. Però, mentrestant, el vell morí i, per la mateixa època, l'advocat també va passar a millor vida. El resultat fou que tant els hereus com jo vam haver de pagar les costes del procés judicial.

El 17 d'Octubre de 1966 arribà a Nova York la tràgica notícia de la mort de Wieland Wagner. El món de la música sofrí una gran pèrdua i, de cop, tot semblà buit i sense sentit. Als seus 49 anys, només havia recorregut una petita part del seu camí creador. Personalment, crec que si Wieland hagués viscut més temps, lentament hauria abandonat l'abstracte i hauria trobat una forma interessant dins de l'estil romàntic. Molts dels seus darrers muntatges escènics, a parer meu, indicaven ja aquesta direcció.

Algunes de les seves produccions es mantingueren durant molt temps. *Tristany i Isolda* es va representar fins al 1970, i el seu *Parsifal* va arribar al 1973.

A la primavera de 1967, Bayreuth es traslladà a Osaka amb les Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080

[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com). info@associaciowagneriana.com

escenificacions de Wieland per a *La Walkiria* i *Tristany i Isolda*. Pierre Boulez havia dirigit un notable *Parsifal* a Bayreuth, i Wieland, abans de la seva mort, l'havia previst per a Osaka. Lamentablement, Boulez arribà a Osaka poc preparat. Tal volta fou la mort de Wieland el que li'n va dificultar la preparació, no ho sé. Boulez és, sobretot, conegut com director i compositor de música contemporània, i el pas que cal donar per arribar a l'òpera romàntica és, sens dubte, molt ampli. Però, si pensem que Wagner va compondre *Tristany* el 1857, queda bastant clar que aquesta música és precursora de la música actual. Vam tenir un assaig de piano amb Boulez, i va ser una sort que Windgassen i jo hi fóssim presents per a ajudar-lo amb els tempi, les modulacions i coses semblants. Semblava com si el director francès no hagués obert la partitura. Atès que, a més, havia de dirigir una orquestra japonesa que mai no havia tocat el **Tristany**, no era de creure un miracle, no es podia esperar gran cosa. El primer acte, que normalment dura de 78 a 79 minuts, el va despatxar amb 67. El segon acte encara transcorregué més ràpid, ja que la música allí és més romàntica i tot el que és romàntic resulta insuportable per als músics i directors moderns. És l'única vegada que vaig estar contenta que Wieland no hi fos present. En la seva darrera època, Wieland estava preocupat per Bayreuth, i és molt probable que els seus pensaments pessimistes envers el futur, agreugessin la seva malaltia. He llegit una carta seva a un dels seus ajudants, Nikolaus Lenhoff, (havia escenificat una sensacional *La dona sense ombra* a Estocolm), en la qual veia negre el futur. Entre altres coses, va escriure: "...quan Nilsson i Windgassen ja no cantin, podrem tancar la botiga." Felïçment, no hi ha ningú imprescindible. Ni tan sols Wieland Wagner. El seu germà Wolfgang és, des de fa trenta anys, i tant en l'artístic com en l'econòmic, l'únic director dels Festivals. Bayreuth ha evolucionat de tal forma que és gairebé irreconeixible, i no ha mostrat cap vergonya a seguir, a la seva manera, el lema de Richard Wagner: "Nois, creeu alguna cosa nova!". Si ara **Fafner**, Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com). info@associaciowagneriana.com

guardant gelós el seu or, **Alberich**, renunciant a l'amor, o un **Wotan** envellit, aconseguíssin planificar un futur perquè el Teatre del Festival perduri fent història, és quelcom que els entesos estan discutint. Wolfgang opina sovint que no és important contractar artistes famosos. En lloc seu, acull joves que només després de la seva aparició a Bayreuth assoleixen un nom. Per això, el Teatre del Festival de Bayreuth ha passat a un segon nivell. Llevat de l'aparició del mega-star Plácido Domingo, ja fa uns quants anys que Wolfgang viu allò que predica. Els seus esforços artístics no sempre han estat un èxit, i segur que hi ha molts wagnerians que, malgrat la seva fidelitat al baluard de Wagner, desitjarien que el vell Richard hagués afegit dues paraules al seu lema: "Nois, creeu alguna cosa nova...i millor!".

Em penso que, en la meua època, en tots els sectors hi havia un nivell molt alt. Regidors, solistes, cor, ballet, orquestra i directors eren els millors del moment. Si em calgués ressaltar un d'aquests grups, sense cap dubte fóra el cor. Per recomanació de Karajan, el 1951 es va contractar un director de cor de nom Wilhelm Pitz. Va venir d'Aquisgran, on, en aquells moments, Karajan era director. Per a reunir els cantants del cor, el Sr. i la Sra, Pitz viatjaren per diferents llocs, i escoltaren 900 cantants pel cap baix. N'escolliren els 100 millors, i així es formà el cor de Bayreuth. El mètode que seguia Pitz per a mantenir el cor en forma era fenomenal. És difícil descriure el que feia: simplement era un mag. Sabia crear una precisió i una dinàmica imponents. No només cada síl·laba sinó cada consonant eren pronunciades alhora amb una precisió que semblava impossible. La notícia del geni de Pitz s'estengué ràpidament. Agents de teatres d'òpera, sales de concert i firmes discogràfiques l'assetjaven amb ofertes temptadores. Wilhelm Pitz, a més, era una persona simpàtica i divertida. Ell i la seva meravellosa muller, fóren una mena de raig de sol a Bayreuth. Pitz va romandre fidel a Bayreuth fins a la seva mort, el 1973. La Societat de Dansa i Cors Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com). info@associaciowagneriana.com

Alemanya, va crear una medalla en record de Wilhelm Pitz. Em vaig sentir molt honorada quan me la van imposar, el 1991 a Bayreuth, en un acte festiu. La festa va tenir cant, música, i alguns parlaments, entre d'altres el de Peter Lehmann, el qual va actuar com una mena de moderador. El seu esplèndid discurs versà sobre el tema: "Miracle de la naturalesa a Skane". Wolfgang parlà de la festivitat del Dia de la Llengua Alemanya. Després em va fer pujar a l'estrada, tot presentant-me com un exemple a seguir per la joventut a Bayreuth. En agrair-los la distinció, em pregaren que hi afegís el relat de les meves aventures i vivències durant els 16 anys de la meva estada a Bayreuth. L'acte s'inicià amb el cor de *Els Mestres Cantors*: "Wach auf", interpretat pel cor i l'orquestra del Festival, i al final, el "Kammersanger" Manfred Schenk (el meu darrer **Wotan**), acompanyat pel cor i orquestra dirigida per Norbert Balatsch, cantà "El meu Senyor i Déu" de *Lohengrin*. Vaig comprovar que la disciplina de Wilhelm Pitz continuava, sota la direcció del seu successor Balatsch.

1970 fou, irremeiablement, l'últim any del **Tristany** de Wieland, i també el darrer any a Bayreuth del meu fantàstic col·lega i amic Wolfgang Windgassen, amb qui havia cantat més de noranta representacions de **Tristany**. Wolfgang havia treballat 19 anys a Bayreuth i creia que havia fet bé la seva feina. Ara s'havia fet càrrec de la Intendència de l'Ópera de Stuttgart i necessitava l'estiu per a recuperar-se i organitzar els seus plans. Així doncs, jo també vaig pensar que aquell era un bon moment per a acomiadar-me de Bayreuth. Hi havia actuat durant 16 estius, cantant tot el repertori wagnerià –el que tenia més a prop del cor- en muntatges escènics tant de Wieland com de Wolfgang.

Windgassen anuncià el seu comiat, mentre que jo vaig decidir guardar el meu només per a mi. En part, vaig pensar que Windgassen es mereixia un homenatge per a ell tot sol, i d'altra banda mai no havia arribat a capir com es podia fer una funció de

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com). info@associaciowagneriana.com

comiat. Em penso que ja n'hi ha prou que tu et sentis trista, no cal fer que els altres també ho estiguin. Naturalment, es dur acabar, però no és molt més dur prendre la medicina de gota en gota, que empassar-se-la de cop?. No; ja era suficientment dur acomiadar-se de Bayreuth, per encara anunciar-ho.

La darrera representació de **Tristany** va ser una nit digna de record. Tots els intèrprets se superaren a si mateixos. Windgassen fou aclamat com mai, i jo també vaig rebre la meva part d'aplaudiments. A part del goig de nombroses salutacions, l'ambient de la sala era de dol i nostàlgia. En sonar l'última nota, s'escoltà un silenci que va semblar una eternitat, fins que el públic començà a aplaudir. Aquest silenci fou més eloqüent que una ovació eixordadora. Aquest ha estat un dels moments més intensos de la meva vida. El que també em va emocionar profundament va ser que, després del primer acte, s'encengué una foguera davant del teatre i s'hi va cremar el decorat d'aquest primer acte. Després, en el segon acte es va fer el mateix, i una hora més tard d'aquest darrer **Tristany**, els records havien desaparegut per sempre.

L'endemà vaig trobar Wolfgang Wagner. Encara no li havia dit res de la meva decisió d'abandonar Bayreuth, o sigui que em va dir que l'any proper faria la **Brunhilda** de la seva nova producció. Quan li vaig anunciar la meva decisió va tenir un disgust considerable, cosa que em va fer sentir mala consciència. Així, doncs, li vaig prometre que estava disposada a ajudar-lo sempre que es trobés en una dificultat. Uns quants anys més tard, Eva, la filla de Wolfgang (quan encara treballava a Bayreuth, abans de ser eliminada) em digué que m'havia estat buscant. Aleshores, però, jo em trobava a Suïssa i ell no tenia la meva adreça. Sortosament, van trobar una altra **Brunhilda**, la qual salvà la situació. El que gairebé em trencà el cor fou que, el mateix dia, vaig trobar-me amb en Gottfried, el fill de Wolfgang. Va intentar convèncer-me perquè em quedés i, amb aquest fi, va usar uns arguments commovedors. De poc que aquest noi encantador no

Associació Wagneriana. Apartat postal 1159. Barcelona 08080
[Http://www.associaciowagneriana.com](http://www.associaciowagneriana.com). info@associaciowagneriana.com

em convenç. Jo me l'estimava. Tenia set anys quan vaig arribar a Bayreuth, era un noi dolç, amb els ulls blaus, cabell rull com un querubí i un encant especial que t'enamora. Mentrestant, ja havia arribat als 23 anys, però seguia amb els seus ulls blaus, el cabell arrissat i el seu encant irresistible.

Just al moment en què em disposava a creuar la barrera per pujar a l'avió a Nuremberg, arribà un cotxe. Era el meu amic, l'assistent de la direcció escènica, Peter Lehmann. Al darrer segon, abans que la producció de **Tristany** desaparegués entre les flames, ell havia salvat l'estoig d'**Isolda**, on ella guardava els seus productes màgics. Allí hi ocultava el filtre amorós. I si hi haguéssin restat algunes gotes del filtre de l'eterna joventut? Això m'hauria fet possible tornar a començar des del principi!

Traduït de l'alemany per **Rosa M Safont**

Versió catalana de **M Antònia Zamora**

